

İSLAM'DA SEFERİN MAHİYETİ

Adamın biri Resul-i Ekrem'e gelerek :

«Ben yola çıkmak istiyorum, vasiyetimi yazdım. Bu vasiyeti oğluma mı, kardeşime mi, yoksa babama mı vereyim?» diye sordu.

Resul-i Ekrem (S.A.V.) de :

«İnsanın çoluk çocuğuna bırakacağı, Allah katında en hayırlı halefi, yola çıkacağı esnada, her rek'atında Fatıha ve İhlas okumak üzere kılacağı dört rek'at namaz; sonra da; "Allah'ım, bu namazı senin rızan için kıldım. Benim ailemi ve malımı koru" demesidir. İşte o namaz, dönünceye kadar malının korunmasına vesile olur.» buyurdu.

Hanefi mezhebine göre; en az 90 km.'lik bir mesafeye yolculuk yapan kişi, şehrin son evlerini geçince, yolculuk esnasında misafir olduğu gibi, gittiği yerde 15 günden az kaldığı takdirde de yine misafirdir. Zamanla şehir büyümüş ve yakınındaki beldelerle birleşmişse o beldeler de şehirden sayılır ve dolayısıyla onların da sınırlarını geçmek gerekir. Gittiği yerde 15 günden fazla kalmaya niyetli ise oraya varır varmaz seferiliği biter ve mukim (misafirin zıddı, ikamet eden) hükümleriyle amel eder.

Seferde olan bir şahsa, mest, namaz, oruç ve kurban hakkında kolaylıklar vardır. Çünkü seferde olan yurdundan, yakınlarından uzak, zorluk ve sıkıntılarla gurbet acısıyla karşı karşıyadır. Bazıları; "eskiden ulaşım imkânları şimdiki gibi değildi, şimdi araba hatta uçakla en uzak mesafeler dakikalarla kat edilebiliyor. Neden hâlâ bu kolaylıklar geçerli olsun" diye itiraz ediyorlar. Bunların bu düşünceleri yanlıştır. Eskiden şimdiki gibi imkânlar yoktu ama yaya olarak gitmekle atla veya deveyle gitmek ayın mıdır? Eskiden bu imkânlar vardı ama hüküm yine aynıydı. Eskiden gemi vardı, onda da hız ve rahatlık mevcuttu ama hüküm aynıydı. Hatta Allah'ın öyle veli kulları vardı ki, bir göz açıp kapamayla dünyanın öbür ucuna gidebiliyorlardı ve hüküm yine aynıydı. Demek ki, hüküm vasıta ile alakalı değil, vatandan uzaklaşmakla alakalı.

Ya'la b. Umeyye (R.A.) dan rivayettir ki; ben Hz. Ömer b. Hattab (R.A.) Hazretlerine, «Allah-u Teala (C.C.): **"Eğer (sefer esnasında) kafirlerin size kötülük yapacağından endişe ederseniz, namazı kısaltmanızda size bir vebal yoktur."** (Nisa:101) buyuruyor. Şimdi insanlar emniyettedir. O halde niçin seferde namazı kısa kılıyoruz?» dedim. Hz. Ömer (R.A.) şöyle cevap verdi: "Bu senin şaştığın şeye ben de şaştım da onu Resulullah (S.A.V.) den sorduğumda, **"Bu Allah'ın size tasadduk ettiği bir sadakadır. Onun sadakasını kabul edin."** buyurdular". Namaz ilk önceleri akşamın dışında ikişer rek'at olarak farz kılınmış idi. Sonradan öğle, ikindi ve yatsı namazları dört rek'at olarak farz kılındı. Seferde kılınacak olan namazlar yine eskisi gibi bırakılarak mü'minler için Allah (C.C.)'ın bir atıyye-i ihsaniyesi oldu. Hz. Aişe (R.Anha) dan: **"Namaz iki rek'at olarak farz kılındı. Seferde iki rek'at olarak bırakıldı, hazar namazına ziyade yapıldı"** diye rivayet olunmuştur.

Her kim ki; namazı dörde tamamlayacağına derse kerahet işlemiş olur. Çünkü Hanefilerce kısaltmak vaciptir. Sünnetleri ise imkân olursa kılmak iyidir. Şafiilerde ise tamam kılmak daha faziletlidir. Ayrıca Şafiiler 144 km. lik bir mesafeye yolculuk yaptıklarında ve gittikleri yerde 4 günden az kalmaya niyetli olduklarında o zaman seferî olurlar. Dört rek'atlı farzları tamam kılarken ilk tahiyyata oturulmuş ise kalan iki rek'at nafile olmuş olur. Yok, eğer birinci tahiyyata oturulmamış ise namaz batıl olur, çünkü seferi olanların ikinci rek'attan sonra tahiyyata oturmaları farzdır. Seferde olan bir şahıs mukim bir imamın arkasında namaz kılıyorsa namazlarını tamam kılar. Mukim olan bir kimse seferi (yolcu) olan birinin arkasında cemaat olmuş ise; misafir olan imam iki rek'at kıldıktan sonra selam verecektir. O zaman mukim olan cemaat kalkarak, lahik bahsinde geçtiği gibi namazlarını kıraatsiz olarak (ayakta iken bir şey okumadan) dörde

tamamlarlar. Böyle durumlarda imam olacak şahıs namaza durmadan kendisinin seferi olduğunu ve iki rekâtı kılınca selam vereceğini ve namazlarını tamamlamalarını cemaate bildirmelidir. Seferde olan bir zat mukim iken kılmamış olduğu namazları kaza ederken aynen mukim gibi tamam kılar. Mukim olan bir zat da, seferde iken kılmamış olduğu namazları kaza ederken iki rek’at olarak kaza eder. Akşam ve vitir namazlarında değişiklik olmadan aynen kılınır. Bu konuda vaktin sonu muteberdir. Mesela: Öğle vaktinde seferde olan bir şahıs ikindi vakti girmeden evine dönünce namazı tamam kılacağı gibi böyle bir namaz kazaya kalmış ise onu da tamam kılar. Öğle vaktinde evinde olan bir şahıs da sefere çıkar ve ikindi olmadan şehrin binalarını geçerse bu namazı iki rekât olarak kılmaması gerektiği gibi kazaya kalmış ise de yine iki rekât olarak kılar.

Seferi olan bir şahıs Cuma ve Bayram namazlarıyla mükellef değildir, ama kılsa namazı olur. Cuma namazını kılmadığı zaman öğle namazını kılmaması gerekir. Seferde olan birine oruç tutmak da farz değildir. Seferde olmadığı zaman kazasını yapar. Fakat yine de seferde tutarsa kendisi için daha mükafatlı olur. Misafir olana kurban kesmek de vacip değildir. Keserse kabul olur ve sevaba nail olur. Mukim olan bir şahıs için mestlere mesh etmenin müddeti 24 saat iken, misafirler için bunun müddeti 72 saat (üç gün üç gece) tir.

Sefere çıkan bir şahıs namazlarını kesinlikle aksatmamalı ve kazaya bırakmamalıdır. Yoksa azab-ı İlâhiye maruz kalır. Bunun için bineceği otobüs firmalarını seçerken dikkat etmelidir. Onlarla anlaşmalı öylece biletini kesmelidir. Akşam namazı vakti dar olduğundan kalkış saatlerini o vakte denk getirmemeli veya kılıp öyle yola çıkmalıdır. Otobüs şoförü eğer inanca saygı göstermeyen ve namaz vakitlerinde durmayan kişilerden ise, imkân varsa “kardeşim dur ben ineceğim”, deyip inmeli ve namazını kıldıktan sonra başka vasıtayla yoluna devam etmelidir. Fakat başka parası yok veya kendisini dağ başında, ıssız ve tehlikeli yerlerde bırakacak ise; o zaman Şafii mezhebini taklit ederek onların kolaylıklarından yararlanabilir. Şöyle ki; Hanefilerce sadece Arafat ve Müzdelife’de olan cem’i takdim ve cem’i tehir, Şafiiler için seferde de geçerlidir. Hem de ikindi namazı öğle vaktinde birlikte kılınabildiği gibi, öğle namazı da ikindi vaktinde birlikte kılınabilir. Ayrıca akşam namazı yatsı vaktinde beraberce kılınabildiği gibi, yatsı namazı da akşam vaktinde beraberce kılınabilir. Bu durumda vakti önce olan namaz önce kılınır, hemen ardından diğeri kılınır. Bu gibi olaylar bizim zaafımızdan olduğu içim mesuliyetimiz ağırdır. Kimse hakkını aramıyor. “Seferiyiz sonra kaza ederiz, veya arabada kılsak da olur” deyip kafamıza göre fetvalar uyduruyoruz. Neden hakkımızı aramayalım. Teker patlar durur, araba arıza yapar durur, çocuğun çiş-kakası gelir durur. Ama namaza gelince araba durmaz, saati geçer, yolcular kızar. Namaz bu kadar mı ehemmiyetsiz oldu? Müslüman niye bu kadar uysal, tepkisiz ve vurdumduymaz anlayamıyorum.

M. Şükrü DÖRTBUDAK